

TOM DECORTE^a

De Belgische ‘Cannabis Social Clubs’

Middenweg tussen zwarte markt en commerciële beschikbaarheid?

Panopticon, 35 (6), 520-537

© 2014 MAKLU | ISSN 0771-1409 | NOVEMBER 2014

- ^a Hoogleraar Criminologie, Instituut voor Sociaal Drugsonderzoek, Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal recht, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteit Gent (Corresp.: Tom. Decorte@UGent.be).

ABSTRACT

The Belgian ‘cannabis social clubs’ (CSCs): the middle road between black market and commercial availability?

Cannabis Social Clubs (CSC) are private organizations of users that produce cannabis for non-profit distribution to adult members to meet their personal needs without having to turn to the black market. The first CSCs emerged around 2002 in Spain, where activists took advantage of a grey area in the drug legislation. Currently there are more than 400 CSCs in Spain. The model inspired Belgian activists to explore grey areas in the Belgian drug legislation and to set up the first Belgian CSC in 2006. In 2013 there were at least 5 Belgian CSCs. This paper describes the organization and structure of these 5 CSCs, and the social responses from law enforcement organizations, the media, and criminal entrepreneurs. The paper’s main objective is to analyse the strengths and weaknesses of the model, as it exists today, and to reflect on the implications for scientists and policymakers.

Keywords: Cannabis, social clubs, Belgium, drug markets, cannabis supply, cannabis policy

Kernwoorden: Cannabis, social clubs, België, drugsmarkten, cannabisbevoorrading, cannabisbeleid

1. INLEIDING

Cannabis Social Clubs (CSC’s) zijn verenigingen zonder winstoogmerk die op een collectieve wijze een beperkte hoeveelheid cannabis produceren ten behoeve van het persoonlijk gebruik van hun volwassen leden. De clubs hanteren een aantal procedures om de kwaliteit van de cannabis die ze produceren te bewaken. Ze willen naar eigen zeggen een veilig alternatief voor de zwarte markt bieden (ROOM *et al.*, 2010; BARRIUSO, 2005; 2011).

Het concept van ‘Cannabis Social Clubs’ bestaat in verschillende landen, maar in de praktijk slaat de term op erg uiteenlopende realiteiten. Uruguay, het eerste land ter wereld dat cannabis legaliseerde, laat o.m. productie door collectieven toe (BEWLEY-TAYLOR *et al.*, 2014). Deze ‘cannabis clubs’ mogen 15 tot 45 leden tellen; ze mogen maximaal 99 planten kweken. Ook in Argentinië, Colombia en Chili zijn informele clubs opgedoken, waarbij

telkens op lokale wetten of op het gedoogbeleid van lokale autoriteiten wordt ingespeeld (BEWLEY-TAYLOR *et al.*, 2014). Onderzoek naar de kleinschalige cannabisteelt heeft meermaals aangetoond dat sommige gebruikers en kwekers – zelfs in een illegale context – van informele netwerken van of samenwerkingsverbanden tussen kwekers deel uitmaken (POTTER, 2010; DECORTE, 2010a). In Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk kan men via het internet makkelijk ‘cannabis social clubs’ identificeren, maar vaak is het onduidelijk of het enkel om groeperingen van activisten gaat, of om clubs die ‘ondergronds’ cannabis produceren en verdelen. In Slovenië zijn er ten minste twee CSC’s (in Maribor en Ljubljana) die actief wiet produceren en onder hun leden verdelen. In verschillende landen schijnen er medicinale cannabis social clubs te zijn (geweest), zoals *Die Grüne Blume* in Zwitserland, *La Piantiamo* in Italië of *The Daktory* in Nieuw-Zeeland. In Nederland wil de stad Utrecht met het sociale club-model experimenteren om een oplossing te vinden voor het probleem van ‘de achterdeur van de coffeeshops’ (BENNETH-SMITH, 2013).

Het CSC-model is wellicht halfweg de jaren negentig in Spanje ‘geboren’. De eerste clubs ontstonden er naar aanleiding van een grijze zone in de Spaanse wetgeving (ARANA & SANCHEZ, 2011). Ten gevolge van een aantal uitspraken van het Spaanse hooggerechtshof werd het bezit en de consumptie van cannabis niet langer als een overtreding gezien, als het tot kleine hoeveelheden beperkt blijft, en er geen sprake is van handel (MUÑOZ & SOTO, 2011; ROOM *et al.*, 2010). Jurisprudentie leidde verder tot een wettelijke interpretatie die gezamenlijk gebruik en teelt voor persoonlijk gebruik toelaat, op voorwaarde dat het niet op een publieke plaats gebeurt (ROOM *et al.*, 2010). De cannabisbeweging (i.e. de groep individuen en organisaties die streven naar een alternatief cannabisbeleid) heeft daarop geprobeerd om de wettelijke interpretatieruimte te exploreren. Zij argumenteerde dat als ‘gezamenlijk gebruik’ en ‘teelt voor persoonlijk gebruik’ toegelaten zijn, men ook de mogelijkheid moet hebben om de teelt voor eigen gebruik collectief te organiseren (BEWLEY-TAYLOR *et al.*, 2014; KILMER *et al.*, 2013). Volgens de Spaanse *Federation of Cannabis Clubs* (Federación de Asociaciones Cannábicas of FAC) zijn er momenteel meer dan 400 cannabisverenigingen actief, vooral in het Baskenland en in Catalonië. Toch blijft de rechtsonzekerheid omtrent de cannabisteelt aanhouden: hier en daar worden nog steeds oogsten in beslag genomen en CSC-leden gearresteerd (KILMER *et al.*, 2013). Zo zijn de clubs *ARSEC* (Asociación Ramón Santos de Estudios sobre el *Cannabis*, in Barcelona), *Kalamudia* (Bilbao), *Pannagh* (Bilbao), *ARSECSE* (Asociación Ramón Santos de Estudios sobre el *Cannabis – Sevilla*) en *Ganjazz* (Donosti) momenteel betrokken in strafprocedures (ARANA & SANCHEZ, 2011; KILMER *et al.*, 2013).

In dit artikel richten we de aandacht enkel op de cannabis social clubs in België, die naar het Spaanse model werden opgericht. Het zijn wettelijk erkende vzw’s die op hun websites (en in de media) over hun activiteiten inzake cannabisteelt en -distributie heel expliciet zijn. Over de cannabis social clubs bestaat bijzonder weinig internationale wetenschappelijke literatuur. Het merendeel van de beschikbare documentatie over het fenomeen is overigens gebaseerd op documenten en uitspraken van vertegenwoordigers van de clubs zélf. Precies om die reden hebben wij – op eigen initiatief en met eigen middelen van de onderzoeksgroep – een poging gedaan om zélf originele kwalitatieve data over de Belgische cannabis social clubs te verzamelen. Het centrale doel van deze bijdrage is om de organisatie en de dagelijkse werking van de Belgische clubs, alsook de maatschappelijke reacties op dit recente fenomeen in België, te beschrijven (§3). Het opzet van dit kleinschalige onderzoek is dus niet theorietoetsend of fundamenteel van aard, maar veeleer exploratief en beleidsvoorbereidend.

In februari 2014 hebben we daartoe bij de leden van de raad van bestuur van de vijf bestaande CSC's interviews afgenomen. De topiclijst voor de interviews omvatte twaalf thema's: de algemene kenmerken van de club; de huisregels en de criteria voor het lidmaatschap; de financiële aspecten; de technieken om cannabis te kweken; de (relaties met de) kwekers; de kwaliteitscontroles; de contacten met politie en justitie; de reacties van beleidsmakers, van de media, van actoren uit de drughulpverlening en de drugspreventie, en van derden; en de standpunten van de clubs inzake het cannabisbeleid. Wij analyseerden alle interne documenten van de clubs (formulieren voor het aanvragen van het lidmaatschap, informatiebrochures enz.) en bezochten de clubs. We analyseerden tevens de websites van de clubs en alle berichtgeving over de clubs in de Belgische media. Onafhankelijk, wetenschappelijk onderzoek naar de cannabis sociale clubs is zo goed als onbestaande: in de volgende paragrafen hebben de meeste verwijzingen daarom betrekking op krantenartikels, die géén wetenschappelijk karakter hebben.

In de actuele discussie over cannabis wordt het CSC-model door sommigen naar voor geschoven als een betekenisvolle middenweg tussen het cannabisverbod en een commerciële legalisering, en een strategie om de cannabismarkt geleidelijk aan in zijn minst onacceptabele vorm te duwen, waarin criminele ondernemers zo weinig mogelijk kansen worden geboden. In het kader van dat debat wagen we ons op het einde van deze bijdrage ook aan een voorzichtige poging om de zwaktes en de sterktes van het (Belgische) CSC-model en de factoren die het model bedreigen, te identificeren (§4).

2. HET ONTSTAAN VAN CANNABIS SOCIAL CLUBS IN BELGIË

Het ontstaan van de Belgische CSC's toont belangrijke overeenkomsten met de genese van het Spaanse model. De gemeenschappelijke richtlijn van de minister van Justitie en het College van Procureurs-Generaal in 2005 bepaalde dat het bezit van cannabis de laagste vervolgingsprioriteit moet krijgen. In concreto gaat het om het bezit van een kleine hoeveelheid voor het persoonlijk gebruik (maximum 3 gram en/of één vrouwelijke cannabisplant), en enkel voor volwassenen, zonder verzwarende omstandigheden¹ en zonder dat er sprake is van het verstoren van de openbare orde.²

Rechtstreeks geïnspireerd door de Spaanse CSC's hebben Belgische cannabisactivisten de interpretatieruimte die de ministeriële richtlijn bood, trachten te verkennen. Zij argumenteerden dat als het een volwassene toegestaan is om één vrouwelijke plant te kweken voor persoonlijk gebruik, meerdere mensen dit op een collectieve manier kunnen doen, op voorwaarde dat er geen sprake is van verzwarende omstandigheden of openbare overlast. De eerste Belgische club, *Trekt Uw Plant* (TUP), werd in 2006 opgericht om aan te tonen dat cannabisproductie voor persoonlijk gebruik voor volwassenen kon worden gereguleerd. Tussen 2006 en 2008 hield de vzw verschillende publieke demonstraties waarbij de leden een stekje van een vrouwelijke cannabisplant namen en in een bloempot plantten (X, 2006).

¹ Bv. gepleegd in het bijzijn van een minderjarige, gepleegd door een criminele organisatie of wanneer het misdrijf aanleiding is tot schade aan of het overlijden van een andere persoon.

² D.w.z. cannabisbezit in gevangenissen of in jeugdbeschermingsinstellingen, cannabisbezit in onderwijsinstellingen of in de directe omgeving ervan, cannabisbezit op een openbare plaats of op een plaats die voor iedereen toegankelijk is.

Trekt Uw Plant wilde een officiële reactie uitlokken en zocht expliciet media-aandacht voor deze manifestaties. De club raakte vervolgens twee keer in een rechtszaak verwickeld. In 2006 werden enkele leden van de club beschuldigd van cannabisbezit met verzwarende omstandigheden, m.n. lidmaatschap van een criminele organisatie (BELGA, 2007). De tweede rechtszaak focuste op twee openbare demonstraties van *Trekt Uw Plant* in 2008. De club werd beschuldigd van het aanzetten tot druggebruik (AERTS, 2008; BELGA, 2009; 2010). Geen van beide rechtszaken leidde tot een formele veroordeling en in 2010 kweekte en oogstte de club voor het eerst cannabis voor haar leden. Het gevolg van deze rechtszaken was de facto dat – hoewel (gezamenlijke) cannabisproductie door de Belgische wetgever niet wettelijk gereguleerd is – *Trekt Uw Plant* in de daaropvolgende jaren daadwerkelijk cannabis kweekte zonder tussenkomst van politie of justitie.

In 2013 werden vier nieuwe CSC's opgericht (zie tabel 1). In april 2013 werd een Limburgse onderafdeling van *Trekt Uw Plant* een onafhankelijke vzw: de *Mambo Social Club* (gevestigd in Hasselt) (BAETEN, 2013a). Beide clubs organiseerden workshops om andere cannabisactivisten over het CSC-model te informeren. In november 2013 werden in Wallonië drie vzw's opgericht: *MaWeedPerso* (Luik), *WeedOut* (Andenne) en *Sativa* (Namen) (LOUIS, 2014; FLAMENT, 2014b).

3. DE FORMELE ORGANISATIE VAN CSC'S IN BELGIË

De typische ontwikkeling van een club start met de oprichting van een vzw door ten minste drie mensen (zij vormen de 'raad van bestuur', inclusief een voorzitter en een penningmeester) en de publicatie van de statuten in het Belgisch Staatsblad. In de meest recente en kleinste clubs worden alle administratieve, organisatorische en financiële taken door deze drie oprichtende leden uitgevoerd. De oudste en grootste club (*Trekt Uw Plant*) heeft een aantal taken (administratie en toezicht op de kwekers) aan kleinere werkgroepen gedelegeerd.

Voorwaarden voor lidmaatschap en huisregels

Alle clubs vragen een jaarlijks inschrijvingsgeld van 25 euro om de administratieve en organisatorische kosten van de club te dekken (zie tabel 1). Om lid te worden moet men een lidmaatschapsformulier invullen, waarin men bevestigt dat men reeds voordien cannabis gebruikte, dat men de Belgische drugwetgeving kent, dat men vrijwillig lid wil worden en dat men in België woont. Alle clubs leggen een minimumleeftijd op, maar die is niet overal dezelfde (zie tabel 1): bij *Trekt Uw Plant* en *Sativa* moeten leden 18 jaar of ouder zijn, bij de andere vzw's moeten zij minstens 21 jaar zijn. *WeedOut* en *Mambo Social Club* maken een uitzondering voor medicinale gebruikers: zij moeten ten minste 18 jaar zijn. In verschillende clubs discussiëren de bestuursleden nog over de minimumleeftijd: sommigen willen de minimumleeftijd van 18 naar 21 jaar optrekken, anderen willen de minimumleeftijd van 21 naar 18 jaar verlagen.

De clubs hebben onlangs een extra voorwaarde ingelast: kandidaat-leden mogen niet bij een andere CSC aangesloten zijn. Vier clubs bezinnen zich over de mogelijkheid om geregeld hun ledenlijsten naast elkaar te leggen, om na te gaan of hun leden bij meer dan één club aangesloten zijn. Immers, de ministeriële richtlijn van 2005 stipuleert dat een volwassene slechts één vrouwelijke plant mag bezitten.

TABEL 1: ALGEMENE KENMERKEN VAN VIJF BELGISCHE CSC's (IN FEBRUARI 2014)

	CSC <i>Trekt Uw Plant</i>		CSC <i>Mambo Social Club</i>		CSC <i>WeedOut</i>		CSC <i>MaWeed- Perso</i>		CSC <i>Sativa</i>	
Locatie	Antwerpen		Hasselt		Andenne		Luik		Namen	
Oprichtings- datum	15 september 2006		April 2013		4 november 2013		6 november 2013		16 november 2013	
Aantal leden	N = 237		N = 84		N = 13		N = 35		N = 81	
Mannen	N = 194	81,9%	N = 64	76,2%	N = 10	76,9%	N = 29	82,9%	N = 57	70,4%
Vrouwen	N = 43	18,1%	N = 20	23,8%	N = 3	13,1%	N = 6	17,1%	N = 24	29,6%
'Recreatieve' gebruikers	N = 224	94,5%	N = 71	84,5%	N = 12	92,3%	N = 30	85,7%	N = 81	100,0%
'Medicinale' gebruikers	N = 13	5,5%	N = 13	15,5%	N = 1	7,7%	N = 5	14,3%	N = 0	0,0%
Wachlijst	N = 25		N = 233		N = 5		Geen wachlijst		N = 30	
Minimum- leeftijd	18 jaar		21 jaar (recreationele gebruikers 18 jaar (medicinale gebruikers)		21 jaar (recrea- tionele gebruikers 18 jaar (medicinale gebruikers)		21 jaar		18 jaar	
Leeftijds- categorieën										
Leeftijd	19 – 83 jaar		24 – 78 jaar		22 – 32 jaar		21 – 65 jaar		19 – 52 jaar	
Gemid- delde leeftijd	40,4 jaar		38,7 jaar		n.b.		35,3 jaar		32,3 jaar	
Inschrijvings- geld	25 euro		25 euro		25 euro		25 euro		25 euro	
Prijs per gram voor leden	7 of 8 euro (afhankelijk van de variëteiten)		7 euro		6 euro		7 euro		6,05 euro	
Bovengrens voor consump- tie	60 gram / 2 maanden		15 gram / 6 weken		20 gram / maand		40 gram / 2 maanden		Nog niet bepaald	
URL	www.trektuw- plant.be		www. mambosoci- alclub.be		www. WeedOut.be		www. MaWeedPerso. be		www. sensigreen. wix.com/csc- namur	

n.b.: niet beschikbaar

Om lid te kunnen worden, moet men een soort intakegesprek doorlopen. Tijdens dit interview worden de kandidaat-leden op de hoogte gebracht van de belangrijkste huisregels: leden die (een deel van) hun cannabis aan niet-leden doorverkopen, die

in en rond de club overlast veroorzaken, die de naam of de doelstellingen van de club misbruiken of die de club schade berokkenen, worden uitgesloten.

Tijdens het intakegesprek proberen de clubs het consumptiepatroon van de kandidaten in kaart te brengen, om te vermijden dat er ‘problematische gebruikers’ worden gerekruteerd. Twee clubs vragen kandidaten expliciet of een dokter hen afgeraden heeft om cannabis te gebruiken. Eén club vraagt kandidaten of ze reeds voor het produceren van grote hoeveelheden cannabis of het verkopen van andere illegale drugs gearresteerd of veroordeeld werden.

Alle clubs hebben kandidaat-leden geweigerd, om uiteenlopende redenen: omdat de kandidaten minderjarig waren of in een ander land woonden, omdat ze van cannabisverkoop op straat werden verdacht of omdat ze onmiddellijk cannabis wilden kopen, zonder te wachten tot de volgende ‘ruilbeurs’ (zie verder). In een aantal gevallen werden leden uit de club gezet omdat ze de huisregels niet respecteerden: één lid probeerde zijn vader te registreren om zélf twee planten te kunnen bezitten; in een andere club werd een lid uitgesloten omdat hij de *Facebook*-account van de club misbruikte om bepaalde politieke ideeën te verspreiden. In twee andere clubs veroorzaakten incidenten interne discussies zonder evenwel tot de uitsluiting van leden te leiden. Zo had een clublid zijn negenjarige zoon naar een lezing over het cannabisbeleid meegebracht. De andere leden vonden dit erg ongepast en potentieel schadelijk voor de reputatie van de club.

Het profiel van de leden

Er zijn momenteel twee clubs in Vlaanderen (*Trekt Uw Plant* en *Mambo Social Club*) en drie clubs in Wallonië (*MaWeedPerso*, *WeedOut* en *Sativa*). Samen tellen deze vijf clubs ongeveer 450 leden. Alle clubs hebben een veel groter aandeel mannelijke leden, voor elk vrouwelijk lid zijn er vier mannelijke leden (zie **tabel 1**). De gemiddelde leeftijd van de leden per club varieert van 32,3 jaar (*Sativa*) tot 40,4 jaar (*Trekt Uw Plant*).

De meerderheid van de leden zijn recreatieve gebruikers. Het aandeel medicinale gebruikers schommelt tussen 0% (bij CSC *Sativa*) en 15,5% (bij CSC *Mambo Social Club*) (zie **tabel 1**). Het betreft gebruikers met medische aandoeningen zoals multiple sclerose, polineuropathie, ernstige artrose of degeneratieve gewrichtsaandoeningen, epilepsie, kanker, slaapstoornissen, patiënten met chronische pijn, de ziekte van Crohn en fibromyalgie. Eén vzw hanteert een lijst met aandoeningen die erkend wordt door de *International Association for Cannabinoid Medicines* (IACM) om ‘medicinale gebruikers’ te identificeren. Eén club biedt haar leden de mogelijkheid om een afspraak te maken met een dokter of een psychiater, die beiden tevens lid van de club zijn.

De meeste leden van de clubs wonen in een straal van 30 kilometer rond de club, maar er worden ook leden uit andere steden gerekruteerd. Sommige leden zijn geen regelmatige cannabisgebruikers. Zij werden lid omdat ze het model om activistische of ideologische redenen willen steunen. Clubs komen vaak in aanraking met gebruikers die zich wel willen aansluiten, maar het niet doen uit schrik dat hun ouders of hun werkgever erachter zouden komen, of dat het lidmaatschap door een ex-partner tegen hen zou kunnen worden gebruikt. Persberichten over politionele of justitiële interventies leiden er doorgaans toe dat sommige leden uit de vzw stappen of hun aanvraag tot lidmaatschap terugtrekken. Positieve mediaberichtgeving duwt het aantal aanvragen voor lidmaatschap fors omhoog. De club *Trekt Uw Plant* beweert dat de (tijdelijke) beslissing van de Nederlandse overheid om een ‘wietpas’ in te voeren (tussen 1 mei 2012 en 19 november 2012 konden alleen Nederlandse staatsburgers, die officieel geregistreerd staan, in Nederlandse coffeeshops cannabis kopen), tot een spectaculaire toename van

de toetredingsaanvragen heeft geleid: het ledenaantal steeg van 130 tot 240 in amper drie maanden tijd (BORGELIOEN, 2012; VAN DAMME, 2012; VERVAEKE, 2012).

Cannabisproductie

Het aantal planten dat in een club gekweekt wordt, is logischerwijze gelijk aan het aantal leden (één plant per persoon). Desalniettemin vertoont de organisatie van de teelt in de clubs opmerkelijke verschillen. Twee CSC's kweken alle planten simultaan en verdelen vervolgens de totale hoeveelheid geoogste cannabis onder de leden, bijvoorbeeld om de drie maanden. Andere clubs kweken hun planten niet synchroon om zo hun leden regelmatigere kleine hoeveelheden te kunnen aanbieden. Die werkwijze zorgt er tevens voor dat de leden kleinere bedragen moeten betalen wanneer ze hun cannabis ophalen.

De keuze van de gekweekte variëteiten hangt vooral af van de persoonlijke voorkeuren van de kwekers. De relatie met de kwekers is vaak delicaat en de clubs hebben het gevoel dat ze de autonomie van de kwekers moeten respecteren. In kleinere clubs gebeurt de evaluatie van de kwaliteit, de smaak en de effecten van de zelfgekweekte cannabis en de keuze van de variëteiten die vervolgens gekweekt zullen worden, door de algemene ledenvergadering. Twee grote clubs (*Trekt Uw Plant* en *Mambo Social Club*) gebruiken een meer formele internetenquête om de tevredenheid van de leden over de aangeboden variëteiten te monitoren.

Sommige clubs eisen dat de kwekers (vaak 'plantenverzorgers' genoemd) zelf lid van de club zijn, bij andere clubs is dat niet het geval. Drie clubs vragen dat de kwekers in hun eigen woning telen (een andere locatie huren is niet toegestaan). Hoe groter de club, hoe meer kwekers er te werk worden gesteld: de kleinste CSC heeft één teler in dienst, de grootste club werkt met meer dan 12 'plantenverzorgers'. Twee grotere clubs maken met elke kweker en per kweekcyclus een officieel contract op. De kweker moet de huisregels en alle protocollen en richtlijnen van de CSC in verband met het kweekproces onderschrijven. Kwekers moeten de ministeriële richtlijn (2005) respecteren, discreet blijven en geen overlast veroorzaken. De kwekers mogen weliswaar één plant kweken voor eigen gebruik, maar ze mogen geen cannabis of genetisch materiaal aan derden verkopen. In het contract wordt het maximum aantal planten per m², het maximum aantal planten per kweekplaats en het exacte aantal planten dat mag worden gekweekt, bepaald. De kweekplaats moet een private en afgesloten ruimte zijn, die voor derden en minderjarigen niet toegankelijk is, die vuurbestendig is en die geen enkele vorm van (geur- of geluids)overlast veroorzaakt. Als men merkt dat een kweker elektriciteit steelt, wordt de overeenkomst meteen opgezegd. De technische aspecten van de kweekinstallatie worden door de club gecontroleerd, en de kwekers moeten zich aan de clubnormen inzake biologische teelt houden (geen gebruik van chemische voeding of pesticiden). De omvang van de oogst wordt door een vertegenwoordiger van de club op drie momenten geschat: in de derde week van de bloeiperiode³, twee of drie weken voor het oogsten en bij het oogsten zelf (nat en droog), om fraude door de kweker te voorkomen. Verder beschrijft het contract ook de nabewerking van de cannabis (het droogproces) en de communicatieprocedures

³ De levenscyclus van de cannabisplant omvat drie fasen: na het ontkiemen van de plant, volgt een groeiperiode, die minstens 3 tot 4 weken duurt. Tijdens deze periode hoort de plant 18 uur licht te krijgen en 6 uur duisternis. Daarna start de bloeifase, waarin de plant bloemtopen ('buds') ontwikkelt. In deze fase krijgt de plant 12 uur licht en 12 uur duisternis (vergelijkbaar met de zomerperiode waarin de dagen korter worden). Een cannabisplant bloeit gemiddeld tussen de 7 en 14 weken, dit is afhankelijk van de variëteit.

tussen de kweker en de club, en is er een protocol in geval van politie-interventie (wat de kweker moet verklaren en wie hij/zij meteen moet verwittigen). Voor elke plant die de kweker teelt, krijgt hij/zij een 'kweekkaart': aan elke plant wordt een ondertekend eigendomsbewijs van het lid en een kopie van diens identiteitskaart vastgemaakt. Elke kweker krijgt een unieke code en elke plant een unieke barcode.

De omvang van de plantages varieert van twee tot maximaal 49 planten. Die bovengrens is doelbewust gekozen, omdat de Belgische politie plantages van maximaal 49 planten als 'micro'- of 'mini'-plantages bestempelt, terwijl grotere plantages als 'kleine' (50-249 planten), 'gemiddelde' (250-499 planten), 'grote' (500-1000 planten) en 'industriële' (> 1000 planten) plantages geklasseerd worden. De clubs kiezen ook eerder voor verschillende kleine kweekplaatsen dan voor één grote kweekplaats, om het risico op een 'droge periode' voor de leden (een te kleine oogst ten gevolge van plantenziektes of diefstal van de planten) te minimaliseren.

Bij drie clubs financieren de kwekers het kweekmateriaal (lampen, geurfilters, etc.) zelf, en krijgen ze een vaste prijs per gram (tussen 2 en 4,5 euro) om hun kosten en werkuren te dekken. Eén club biedt de kwekers een zgn. 'groene lening' aan eens ze hun betrouwbaarheid en loyaliteit aan de club bewezen hebben: dan schiet de club de kosten van het kweekmateriaal en de kweekgerelateerde uitgaven voor. Eén club is eigenaar van het kweekmateriaal, zodat niemand persoonlijk schade kan lijden als de politie het materiaal in beslag zou nemen. Alle elektriciteits- en watermeters en andere facturen staan op naam van de club; de kwekers staan niet onder contract, maar werken als vrijwillige toezichthouders. Een andere club gebruikt dan weer 'kweeksets' die aan individuen die voor de club kweken, worden uitgeleend.

De leden betalen een vaste prijs per gram en de kwekers krijgen een vast bedrag per kweekcyclus. De clubs krijgen gratis zaadstalen van zaadbanken (*Sensi Seeds, Royal Seeds*, enz.). In ruil daarvoor zetten ze het logo van het bedrijf en een uitdrukkelijke dankbetuiging op hun website. Sommige kwekers hebben hun eigen genetisch materiaal en één club heeft een zaadcollectie van meer dan 60 variëteiten.

Alle clubs bieden hun leden marihuana⁴ aan. Twee vzw's geven het overschot van de planten (bladeren en stengels) in een aparte zak mee. Andere cannabisproducten (zoals bijv. zalf, olie of tinctuur) worden momenteel niet aangeboden, al zouden sommige clubs hun leden op termijn graag hasj⁵ of olie willen aanbieden. De stafleden van twee clubs vermoeden dat een aantal leden thuis zelf hasj of olie probeert te maken. Eén club biedt haar leden 'vaporizers' (verdampers) tegen groothandelsprijs aan.

Vier van de vijf clubs werden al aangesproken door kandidaat-kwekers die niet echt betrouwbaar bleken: kwekers die 'het groots zien', mensen die voor meerdere clubs wilden kweken of figuren die aanbieden om meteen vijf kilo cannabis te leveren. Sommige clubs ondervonden problemen met kwekers die zich niet aan de voorschriften inzake biologische teelt hielden en inspectie van de kweekplaats weigerden. In één geval ontdekte de club dat een kweker een gedeelte van de oogst elders verkocht. Sommige telers bleken uiteindelijk onervaren of ondeskundig, andere gingen slordig met

⁴ Zowel hasj (shit, hasjiesj) als marihuana (wiet, weed) zijn afkomstig van de vrouwelijke hennepplant. Hasj en marihuana zien er heel anders uit en kunnen ook verschillende effecten hebben. Wanneer de bloemtoppen van de vrouwelijke hennepplant worden gedroogd en verkruid, bekomt men wiet, weed of marihuana. Wiet ziet eruit als fijne tot grove thee en heeft een typische, sterke geur. De kleur varieert van grijsgroen tot groenbruin.

⁵ Bij hasj gebruikt men de hars van de plant. Die wordt verkregen door de bloemtoppen te koelen en ze daarna door een zeef te schudden. De harskorreltjes vallen dan van de bloemen door de zeef. Daarna perst of kneedt men deze korreltjes samen tot plakken of blokjes hasj. Het resultaat is een lichtbruine tot zwarte substantie die nog het meest op een bouillonblokje lijkt.

de administratieve verplichtingen om (ze hingen bv. de persoonlijke 'kweekkaarten' niet aan de planten, of ze namen de identificatiedocumenten niet mee wanneer ze cannabis naar de club brachten).

De clubs controleren naar eigen zeggen de kwaliteit van de geoogste cannabis aan de hand van verschillende parameters: de geur, het uiterlijk, het effect en de aanwezigheid van insecten, schimmels en sporen van chemische voedingsstoffen. Het blijft onduidelijk hoe deze parameters in de praktijk gecontroleerd worden. Drie clubs gebruiken een digitale microscoop om de cannabis te inspecteren. Eén club onderneemt stappen om haar cannabis in een Nederlands laboratorium te laten testen, maar momenteel meet geen enkele club de exacte hoeveelheid THC (i.e. tetrahydrocannabinol, één van de meest bestudeerde psychoactieve bestanddelen in cannabis) in de cannabis die zij produceert.

De distributie van cannabis via 'ruilbeurzen'

De distributie gebeurt doorgaans op een gehuurde locatie, via zogenaamde 'ruilbeurzen'. Clubs die met synchrone kweekcycli werken, organiseren deze beurzen om de twee of drie maanden. Als de clubs niet synchroon kweken, organiseren zij elke vier à zes weken een ruilbeurs. Alleen leden en volwassenen die hen vergezellen, mogen daarbij aanwezig zijn. Vier van de vijf clubs staan consumptie ter plaatse niet toe (volgens de Belgische wetgeving is het verschaffen van een lokaal voor illegaal druggebruik immers strafbaar). In twee clubs wordt de verdeling van cannabis in de privéwoning van een lid georganiseerd. Gezamenlijke consumptie is er wel mogelijk en de leden bespreken er samen de kwaliteit van het product.

In de kleine clubs wordt de cannabis op een ruilbeurs gelijkmatig onder de leden verdeeld. Bij de grotere vzw's moeten de leden op voorhand laten weten hoeveel ze (van welke variëteit) willen. Het product wordt in gesloten zakjes van maximum 20 gram verdeeld. Op de beurs mogen de leden (een deel van) hun cannabis onderling verruilen. Vier clubs limiteren de hoeveelheid cannabis die de leden kunnen krijgen, maar de verschillen tussen de clubs zijn aanzienlijk: van 15 gram per 6 weken (*Mambo Social Club*) tot 60 gram per twee maanden (*Trekt Uw Plant*) (zie **tabel 1**). De grotere clubs registreren de hoeveelheden die de leden krijgen. De maximale hoeveelheid kan voor bepaalde leden overschreden worden, als zij om (ernstige) medische redenen hogere dosissen nodig hebben.

Bij ontvangst van de cannabis krijgen leden van de grotere clubs een folder mee, waarin de specifieke variëteit (genetische samenstelling, beschrijving van de geur en specifieke fysieke en mentale effecten) wordt beschreven, en – indien beschikbaar – de gemiddelde tevredenheidsscore die vorige gebruikers hebben gegeven. Zij krijgen bovendien een flyer met de huisregels van de club en met instructies in verband met verantwoord gebruik. De folder bevat ook een verwijzing naar een huisarts en een preventiecentrum, voor het geval leden m.b.t. hun cannabisconsumptie gezondheids- of andere problemen zouden ervaren.

Leden betalen een vaste prijs per gram: van zes euro (bij *WeedOut* en *Sativa*) tot acht euro (*Trekt Uw Plant*) (zie **tabel 1**). Dit bedrag dekt de productiekosten (de kweker), de opslag van cannabis en het dagelijks beheer van de club. De clubs investeren elke vorm van winst opnieuw in de organisatie. In de grotere clubs wordt een deel van de winst voor allerlei activiteiten aangewend: bv. cursussen en conferenties, juridisch en medisch advies, voor politieke lobbyactiviteiten om de normalisering van cannabisgebruik te

promoten. Twee clubs overwegen om hun medicinale gebruikers cannabis tegen de productieprijs aan te bieden (4,5 euro/gram).

Administratieve situatie

Elke vzw heeft een officiële bankrekening waar leden hun lidgeld op storten. In sommige clubs betalen de leden hun cannabis met een overschrijving, in andere clubs betalen de leden contant. Kwekers worden altijd contant betaald.

Alle clubs houden de identificatiegegevens (naam, geslacht, geboortedatum, officieel adres) van alle leden bij. Ze hebben verschillende registratiesystemen om de productie te controleren (identificatie en code van de kweker, het aantal planten, unieke identificatiecodes van de planten en opbrengst per plant) en om de consumptie van leden te monitoren (naam van het lid, de code van de plant waarvan een lid eigenaar is en de hoeveelheden die het lid heeft besteld en ontvangen). Eén club maakt van elke kweekplaats foto's, om eventueel als bewijsmateriaal in een rechtszaak te kunnen gebruiken.

De grootste club (*Trekt Uw Plant*) betaalt een halftijdse werknemer. De andere clubs hebben momenteel geen betaalde personeelsleden. Alle clubs draaien vooral op het werk van vrijwilligers. Op één club na, koesteren alle vzw's de ambitie om te groeien. Ze dromen van de mogelijkheid om één of meer betaalde werknemers in dienst te nemen. Drie clubs huren officieel (delen van) een pand. Eén club bewaart 1,05 euro per verkochte gram cannabis, voor het geval de fiscus in de toekomst btw op de verdeling van CSC-producten zou heffen.

Contacten met andere cannabis social clubs

Vier CSC's zijn lid van ENCOD, de *Europese Coalitie voor een Rechtvaardig en Effectief Drugsbeleid*; dat is een platform met 150 leden, organisaties, bedrijven en burgers die een einde aan de oorlog tegen drugs willen zien.⁶ De stafleden van deze vier CSC's komen één keer per maand samen. Zij broeden op een plan om een Belgische federatie van CSC's op te richten: een sterker netwerk van clubs die een uniforme manier van werken hanteren, op basis van dezelfde principes. Het is niet duidelijk of de vijfde club bij deze toekomstige federatie zal willen aansluiten. Haar bestuursleden hebben een ander idee over de meest geschikte strategieën om het debat over het cannabisbeleid in België te stimuleren. De clubs verwijzen op hun website doorgaans naar de andere clubs (voor de websiteadressen van de clubs, zie **tabel 1**). Toen de voorzitter van de *Mambo Social Club* in december 2013 werd gearresteerd (VAN MECHELEN, 2013), toonden de andere clubs hun solidariteit met steunbetuigingen via sociale media en door het delen van de kosten van de advocaat.

De clubs ontmoeten geregeld mensen die in de nabije toekomst een nieuwe CSC willen oprichten. Als lokale afdelingen van een club te groot worden, worden de mogelijkheden om er een autonome CSC van te maken zorgvuldig overwogen. Een en ander doet vermoeden dat het aantal CSC's in België de komende jaren gestaag zal toenemen, met mogelijks clubs in Bergen, Brussel, Charleroi, Gent en Oostende. Op de website www.theherbclub.org wordt de oprichting van een medicinale cannabis club reeds aangekondigd.

Twee clubs onderhouden vriendschappelijke contacten met buitenlandse CSC's. Eén club heeft een vriendschappelijke relatie met een CSC op de Canarische Eilanden

⁶ Voor meer informatie over ENCOD, zie: www.encoded.org.

(Spanje): de leden kunnen er (op vakantie) gratis lid worden en er een kleine hoeveelheid voor persoonlijk gebruik kopen. Hetzelfde geldt voor de leden van de Spaanse club die naar België afreizen. Een andere club heeft occasionele contacten met groepen van cannabisactivisten in Italië, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.

Communicatiestrategieën van de clubs

Eén CSC wil zo onopvallend mogelijk blijven functioneren, maar de vier andere clubs hebben doelbewust met de lokale autoriteiten (de politie, de procureur des Konings, de burgemeester of lokale politici) contact gezocht (FLAMENT, 2014a). Drie clubs stapten zelf naar de politie om te zeggen dat ze voor hun leden cannabis kweken. Eén club sprak met lokale politici, maar kreeg te horen dat ze met een plaatselijk drughulpverleningscentrum contact moest opnemen. Een andere vzw kreeg van de burgemeester het advies om 'vooral onopvallend te werk te gaan'. Nog een andere club stuurde meermaals brieven naar de burgemeester en de procureur des Konings, maar kreeg nooit een antwoord (FLAMENT, 2014c).

De meeste vzw's zouden graag met preventie- en hulpverleningsdeskundigen, schadebeperkende initiatieven en artsen kunnen samenwerken. Drie clubs hebben af en toe met plaatselijke preventie- en hulpverleningsorganisaties contact, al weigeren deze centra elke vorm van formele samenwerking. Twee clubs kregen het advies om 'onzichtbaar' te blijven om verder te kunnen doen.

Wat hun mediastrategieën betreft, vertonen de CSC's aanzienlijke verschillen. Twee clubs willen elke vorm van media-aandacht vermijden: om het dagelijkse functioneren van de club te perfectioneren of omdat ze er niets voor voelen om op een (lokaal) politiek niveau te agiteren. De drie andere clubs zochten bewust media-aandacht om het politieke debat over de decriminalisering van cannabis aan te zwengelen en te pleiten voor een juridische bescherming van hun alternatief model voor de zwarte markt (SOMERS, 2011; BELGA, 2012; BAETEN, 2013a; FLAMENT, 2014b; LOUIS, 2014).

De clubs zijn over het algemeen tevreden over de wijze waarop ze in de lokale en nationale media worden voorgesteld. Publiciteit die vooral de doelstellingen en het dagelijks functioneren van de club in beeld brengt, duwt het aantal aanvragen tot lidmaatschap doorgaans fors omhoog. Als kranten of reportages over politie-interventies of vervolgingen van clubs berichten, schrikt de negatieve publiciteit potentiële leden af en daalt het ledenaantal enigszins.

4. HET BELGISCHE CSC-MODEL: STERKTES, OPPORTUNITEITEN, BEDREIGINGEN EN ZWAKTES

Het CSC-model wordt in de actuele internationale discussies over het cannabisbeleid door sommigen naar voor geschoven als een betekenisvolle middenweg tussen het cannabisverbod en een commerciële legalisering, en een strategie om de cannabismarkt geleidelijk aan in zijn minst onacceptabele vorm te duwen. In het kader van dat debat wagen we ons in deze paragraaf aan een voorzichtige poging om de zwaktes en de sterktes van het (Belgische) CSC-model en de factoren die het model bedreigen, te identificeren.

Sterktes

In principe hebben de Belgische vzw's geen winstoogmerk en verdelen ze enkel cannabis onder geregistreerde leden, die al regelmatige gebruikers moeten zijn voor ze lid worden. De clubs hebben ook consumptielimieten en elke winst wordt opnieuw in de organisatie geïnvesteerd. De leden moeten in België verblijven en de clubs slagen er naar eigen zeggen vrij goed in om het risico op drugstoerisme (een probleem dat de Nederlandse coffeeshops bij de Belgische grens hebben ondervonden) en op het doorverkopen van cannabis aan niet-leden (ook minderjarigen) te beperken. Daarbij dient opgemerkt dat de CSC's momenteel niet van overheidswege gereguleerd en geïnspecteerd worden: duidelijke regulering van overheidswege zou het mogelijk kunnen maken om daadwerkelijk te verifiëren of de clubs zich aan bovenstaande principes houden.

Verder fungeren de meeste Belgische CSC's als een systeem waarin cannabis niet zo makkelijk te verkrijgen is. De vzw's eisen dat de leden een registratieprocedure met enkele controlemechanismen doorlopen. De leden kunnen niet dagelijks of wekelijks langskomen, maar moeten de volgende 'ruilbeurs' afwachten. Nieuwe leden moeten vaak enkele weken of maanden wachten vooraleer ze hun eerste cannabis ontvangen. De clubs vormen naar eigen zeggen een alternatief voor de Nederlandse coffeeshops, die volgens kritische opposanten te zichtbaar of te uitnodigend zijn.

Studies hebben aangetoond dat het verlangen om een betere controle over het productieproces en het eindproduct te hebben, een belangrijke reden is voor de toename van kleinschalige thuisteelt van cannabis (DECORTE, 2010a; 2010b). Zowat alle clubs die wij hebben bezocht, kweken volgens een protocol dat kwekers verplicht om cannabis op een 'biologische manier' te verbouwen. In een legale markt door multinationals gedomineerd (zoals bij alcohol, tabak en cafeïne) krijgen consumenten vaak slechts een passieve rol. Ze hebben maar één keuze: kopen of niet kopen. Op een zwarte markt hebben consumenten over het productieproces, en bijgevolg over de kwaliteit, de sterkte en de prijs van de middelen, helemaal géén controle. CSC's hebben naar eigen zeggen een relatief directe controle over de variëteiten die geteeld worden, over de kweektechnieken en over de kwaliteit en de sterkte (het THC-gehalte) van de cannabis.

Enkel aan de hand van onafhankelijke toxicologische analyses kan evenwel blijken of de kweekprocedures die de CSC's toepassen een voldoende garantie bieden inzake de kwaliteit en de sterkte van de cannabis. De vzw's geven toe dat niet alle kwekers voldoende 'professioneel' zijn en dat de kwaliteitscontroles oppervlakkig zijn. De CSC's zijn vragende partij voor ondersteuning vanwege geneeskundige en toxicologische deskundigen. Eén club wil binnenkort haar cannabis geregeld door een toxicologisch laboratorium laten testen.

De meeste clubs bestempelen zichzelf als heel democratisch. Ze zijn verschillend georganiseerd, maar ze beweren stevast dat de algemene ledenvergadering altijd het belangrijkste beslissingsorgaan is. In de praktijk lijken sommige clubs eerder op eenmanszaken. Hoe kleiner de club, hoe makkelijker het blijkt om democratische besluitvormingsprocedures en persoonlijke relaties met alle leden te behouden. Het opleggen van een maximum ledenaantal lijkt bijgevolg een belangrijk principe.

Opportunities

Een gereguleerd en veralgemeend systeem van CSC's kan volgens de initiatiefnemers in economisch opzicht verschillende voordelen opleveren. Nu al betalen alle clubs

hun kwekers; de grootste club kan het zich veroorloven om een personeelslid voor de organisatorische en administratieve taken halftijds in dienst te nemen. De meeste clubs hopen hun ledenaantal te zien toenemen en verschillende personeelsleden hopen er in de toekomst hun brood mee te kunnen verdienen. Een regulering van het CSC-model kan werkgelegenheid creëren en extra bijdragen voor de sociale zekerheid opleveren. Verder stimuleren de CSC's naar eigen zeggen onrechtstreeks de activiteiten van economische sectoren die de clubs diensten en materiaal aanbieden (bv. meststoffen, kweekmateriaal, serres, transport, legaal advies etc.). Het grootste deel van het geld dat momenteel door gebruikers op de zwarte markt wordt uitgegeven, zou kunnen omgezet worden in uitgaven die door de overheid belast kunnen worden en tot hogere btw-inkomsten leiden (SOMERS, 2011). Het CSC-model kan misschien de overheidsuitgaven voor de controle van de cannabismarkt en voor het straffen van wie met het oog op winst cannabis produceren of verkopen, reduceren.

De vijf Belgische CSC's verzwakken de zwarte markt momenteel slechts in beperkte mate: ze onttrekken er ongeveer 450 potentiële klanten aan. Men moet evenwel in het achterhoofd houden dat de clubs een hoog groeipotentieel hebben: de meeste clubs hanteren wachtlijsten (zie **tabel 1**) en het aantal leden stijgt als de clubs (neutrale of positieve) media-aandacht krijgen. Het valt redelijkerwijs te verwachten dat het aantal CSC's in België de komende jaren zal toenemen. Als de CSC-beweging in België uitdeint, en als de clubs een gereguleerd alternatief worden, kan wellicht een significant effect op de zwarte markt worden verwacht. De clubs kunnen bovendien bijdragen tot een reductie van de problemen met betrekking tot de illegale markt, zoals bv. de stijging van het THC-gehalte, de versnijding en vervuiling van cannabis, de prijzen, het systemisch geweld, de straathandel en andere vormen van illegale handel.

Cannabisactivisten beweren dat de clubs een belangrijke rol zouden kunnen spelen in de preventie en de vroegtijdige detectie en doorverwijzing van problematische cannabisgebruikers naar behandel- en preventiestructuren (SOMERS, 2011). Zij monitoren de consumptie van hun leden, en zoeken naar eigen zeggen contact met hulpverlenings- of preventieorganisaties. Volgens de clubs weigeren hulpverlenings-professionals omwille van het huidige wettelijke klimaat de krachten te bundelen. Of de CSC's in gerichte preventiecampagnes (bv. bij antirookcampagnes of acties in verband met andere gezondheidsproblemen) een belangrijke partner zouden kunnen worden, hangt onder meer af van de vraag of de clubverantwoordelijken over de vereiste kwalificaties beschikken. In ieder geval ontwikkelen de meeste clubs nu reeds flyers met productinformatie en 'tips voor veilig gebruik' ten behoeve van hun leden. Samenwerking met professionals inzake schadebeperkende maatregelen en hulpverlening zou kunnen bijdragen tot daadwerkelijke preventie en doorverwijzing van probleemgebruikers.

Bedreigingen

Lokale ordehandhavers ondernamen reeds verschillende pogingen om de CSC's strafrechtelijk te vervolgen. We beschreven hierboven de pogingen van het Antwerpse parket in 2006 en 2008 om *Trekt Uw Plant* te veroordelen voor cannabisbezit met verzwarende omstandigheden (nl. deelname in een criminele organisatie) en voor het aanmoedigen van druggebruik (X, 2008). Geen van beide processen leidde tot een formele veroordeling en *Trekt Uw Plant* bleef sedertdien actief (DE KONING, 2007). In december 2013 werd de voorzitter van de *Mambo Social Club* gearresteerd toen hij de eerste oogst naar een ruilbeurs bracht (BAFTEN, 2013b; DE SCHRIJVER, 2013). De politie nam

1.100 gram cannabis in beslag; bij hem thuis werden nog eens 27 planten geconfisqueerd (VAN MECHELEN, 2013). Eind maart 2014 werden twee bestuursleden van de Luikse club *MaWeedPerso* opgepakt, en in de gevangenis opgesloten. Bij het ter perse gaan van deze bijdrage is het nog onduidelijk hoe de formele aanklacht tegen deze mensen of clubs zal luiden, en hoe rechters over deze zaken zullen oordelen. Het is moeilijk in te schatten welk effect de uiteindelijke vonnissen in deze rechtszaken op de toekomstige ontwikkeling van de Belgische CSC's zullen hebben. De recente geschiedenis van de Belgische (en Spaanse) CSC's toont dat de meeste groepen blijven bestaan, ondanks politie-interventies en rechterlijke uitspraken (VANDENBERGH, 2013; SPOORMAKERS, 2013). Een formele en definitieve veroordeling zou gebruikers kunnen ontmoedigen om lid te worden, maar het is tevens niet ondenkbaar dat de clubs 'ondergronds' gaan.

Een andere bedreiging voor het model is de opkomst van zgn. 'schaduwclubs': criminele ondernemers die doelbewust de façade van een social club gebruiken als dekmantel voor het winstgericht produceren en verkopen van cannabis (zie voor gelijkaardige ontwikkelingen in Spanje: BEWLEY-TAYLOR *et al.*, 2014). In augustus 2013 werd in het noorden van Antwerpen de 'social club' *Eureca* opgericht. Toen de politie op haar kweekplaats stootte, trof ze er 60 planten aan, terwijl de club slechts 16 geregistreerde leden telde. *Werrapova* is een bedrijf dat recentelijk door een ex-lid van een CSC werd opgestart, met als doelstelling voor alle clubs die bij hen willen bestellen, cannabis te produceren.

Hoewel er nog maar enkele incidenten zijn geweest, baren systemisch geweld van criminele ondernemers of kwaadwillige individuen de clubs meer zorgen dan politie-interventies (SPOORMAKERS, 2013). In één club werd een oogst gestolen, maar het personeel denkt dat de kweker bij de diefstal betrokken was. Alle clubs nemen maatregelen om diefstal van planten of de oogst te voorkomen. Ze laten hun leden zo laat mogelijk weten waar en wanneer de ruilbeurs zal door gaan. Twee clubs zorgen voor observatieposten tijdens ruilbeurzen om het risico op diefstal te reduceren. Eén van de redenen waarom clubs hun planten liever synchroon kweken, is de angst bestolen te worden. Het is makkelijker om één of slechts enkele kweekplaatsen te bewaken dan om meer plekken tegelijk in de gaten te houden. Eén club werd door een lokale dealer bedreigd: zij rekruteerde best geen leden in een bepaalde stadsbuurt. Een andere club kreeg af te rekenen met een bizarre inbraak, want er bleek niets gestolen. Eén lid van deze club kreeg een pak slaag van twee Marokkanen, die vonden dat ze 'de social club een lesje moesten leren'.

Zwaktes

Een belangrijke zwakte in het Belgische CSC-model betreft het verschil in de huisregels, de structuren en de organisatie. De clubs hanteren verschillende minimumleeftijden (18 en 21 jaar) en consumptiegrenzen (zie tabel 1). Sommige clubs zijn (nog) klein (13 leden), andere zijn behoorlijk groot (237 leden) en de productie en distributie van cannabis gebeurt op een andere manier. Het is duidelijk dat onder de leden van de clubs en tussen de clubs onderling levendige discussies worden gehouden over de criteria voor het lidmaatschap, over de objectieven van de organisaties en over de meest geschikte strategieën om deze doelen te bereiken. Deze discussies leiden soms tot interne conflicten (zoals bv. wanneer een lid uit de club wordt gezet) of tot het uiteenvallen van groepen. Het onstabiele en vluchtige karakter van sommige clubs belemmert de ontwikkeling van een gezamenlijk protocol (en een verenigde federatie), en zou

op termijn tot een gevoel van wantrouwen bij de algemene bevolking en negatieve mediaberichtgeving kunnen leiden.

Vier van de vijf clubs tellen een klein aantal 'medicinale gebruikers' (zie hoger). Vaak hanteren ze minder strikte regels (bijvoorbeeld geen consumptielimiet) voor de leden die over een medisch attest beschikken dat bewijst dat ze aan een ziekte lijden waarvoor het gebruik van cannabis wordt aangeraden. Gezien het ontbreken van een goede samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de CSC's en medische deskundigen, blijft het de vraag of het een goed idee is om medicinale marihuana en recreatieve cannabis te vermengen.

Ten slotte bestaat het risico dat de CSC's naar winstgerichte organisaties evolueren. De meeste clubs zijn al gecontacteerd door kwekers die graag op grote schaal zouden kweken. Sommige stafleden hopen dat ze ooit op de loonlijst van hun eigen vzw zullen komen te staan.

Hoewel de clubs ten aanzien van de auteur van een opvallende openheid blijken te hebben gegeven, blijven veel vragen onbeantwoord. Er is bijvoorbeeld nood aan diepgaander onderzoek naar de persoonlijke geschiedenissen en consumptiepatronen van de leden, de achtergronden en de (criminele) carrières van de kwekers, de kweektechnieken, de delicate relatie tussen de clubs en de kwekers, en de relatie tussen de clubs en andere ondernemingen (zoals growshops, zaadbanken etc.). Veel beweringen van de clubs zouden via diepgaander wetenschappelijk onderzoek moeten worden geverifieerd. Tegelijkertijd bemoeilijkt het gebrek aan een duidelijk regelgevend kader meer formele samenwerkingsvormen met andere actoren (zoals de preventie- en hulpverleningssector) en de professionalisering van de diverse praktijken die de clubs hanteren.

5. CONCLUSIE

Een toenemend aantal landen stelt zich vragen bij de beperkingen die het internationaal verdragsregime rond cannabis oplegt. Lidstaten die de VN-drugsverdragen hebben ondertekend, hebben op allerlei manieren gebruik gemaakt van de ingebouwde interpretatieruimte om het bezit voor persoonlijk gebruik te decriminaliseren. In Spanje en België hebben cannabisgebruikers gebruik gemaakt van een grijze zone in de nationale drugswetgeving en cannabis social clubs opgezet: verenigingen zonder winstoogmerk die op collectieve wijze cannabis produceren ten behoeve van het persoonlijk gebruik van geregistreerde leden. In dit artikel hebben we in de eerste plaats een rijke, gedetailleerde beschrijving willen bieden van de organisatie en de dagelijkse werking van de Belgische cannabis social clubs, en een aantal maatschappelijke reacties op dit recente fenomeen in België. Het onderzoek waarop deze bijdrage is gebaseerd, werd niet besteld of gefinancierd door een opdrachtgever, en is per definitie exploratief en sterk beschrijvend van aard. Internationale, wetenschappelijke literatuur over het fenomeen is bijzonder schaars, en persberichten hebben geen wetenschappelijk karakter. Bovendien is deze bijdrage vooral gebaseerd op interviews met de bestuurders (vaak ook de initiatiefnemers) van de clubs. Er blijven dus tal van vragen onbeantwoord, die met meer diepgaand onderzoek (bijvoorbeeld etnografisch onderzoek, en triangulatie met interviews met de leden van de clubs en met lokale actoren van politie, justitie en hulpverlening die het fenomeen kennen) moeten worden bestudeerd.

Een thema dat vaak in de maatschappelijke en politieke discussies over het verbod versus de legalisering van cannabis opduikt, is de vraag of het mogelijk

is om naar een vorm van regulering van cannabis te evolueren, zonder naar een model van zuiver commerciële beschikbaarheid te verglijden. Als het over de gulden middenweg tussen de prohibitie en de commercialisering van cannabis gaat, is het model van de CSC's een waardevolle denkpiste die academische en politieke aandacht verdient. Het CSC-model heeft ontegensprekelijk potentieel, zowel als een transitie-model van *de facto* legale productie en distributie dat binnen het kader van een prohibitionistisch kader zou kunnen functioneren, en als een alternatief systeem van *de jure* legale productie en distributie, dat naast andere meer conventionele kanalen zou kunnen bestaan.

Een cruciale vraag is bijgevolg of het CSC-model zou kunnen functioneren binnen de grenzen van de VN-verdragen en de EU-overeenkomsten inzake drughandel. Volgens sommigen zijn de cannabis social clubs verenigbaar met het internationaal wettelijk kader, omdat ze in essentie een uitbreiding zijn van de decriminalisering van bezit voor persoonlijk gebruik (BARRIUSO, 2011, 2012; BEWLEY-TAYLOR *et al.*, 2014; TRANSFORM, 2013). Noch de Belgische overheid, noch het UN Office on Drugs and Crime of de International Narcotics Control Board hebben officieel stelling ingenomen over de vraag of en hoe CSC's zich verhouden tot de internationale drugsverdragen (KILMER *et al.*, 2013).

Een belangrijke kwestie voor academici en beleidsmakers is of de factoren die het clubmodel bedreigen en de interne zwaktes van de clubs door middel van overheidsregulering in sterktes en opportuniteiten kunnen worden omgezet. Regulering van overheidswege zou een juridische bescherming voor de clubs en een raamwerk voor kwaliteitscontrole, veilige en betrouwbare cannabisproductie, -transport en -distributie door de CSC's kunnen bieden. Regulering zou ook gunstige voorwaarden kunnen creëren voor een verbetering van de transparantie en een professionalisering van de cannabisproductie in de clubs. De structuren, de organisatie en de huisregels zouden beter kunnen worden gestandaardiseerd. Door het afdwingen van duidelijke normen en sancties (bijvoorbeeld een maximum aantal leden, een maximale productiecapaciteit en/of THC-waarde voor cannabis, of een maximumbedrag dat een staflid kan verdienen), zou de overheid de stabiliteit van en het vertrouwen in de CSC's kunnen stimuleren. Ze zou kunnen voorkomen dat de clubs winstgerichte organisaties worden, én een leerrijk experiment inzake alternatieve regulering van cannabis kunnen opzetten, op maat van de lokale omstandigheden. Aan de andere kant zullen de CSC's voldoende open moeten staan voor de professionalisering van hun protocollen en hun organisatie. Zij zullen bemoeienis van overheidswege en eventuele wettelijke restricties en sancties moeten aanvaarden. Beslissen de Belgische autoriteiten om de clubs te blijven criminaliseren of de zaken op hun beloop te laten, en het CSC-model niet te reguleren, dan is het erg waarschijnlijk dat de Belgische CSC's 'onder de radar' zullen verdwijnen, of dat het model 'besmet raakt' en dezelfde weg als de Spaanse clubs opgaat.

Referenties

- AERTS, K. (2008, 27 juni). Leden van Vzw Trekt Uw Plant vrijgesproken. *Het Laatste Nieuws*.
- ARANA, X. & SANCHEZ, V.M. (2011). Cannabis cultivation in Spain – the case of cannabis social clubs. In T. Decorte, G. Potter & M. Bouchard (Eds.), *World Wide Weed: global trends in cannabis cultivation and its control*. Londen: Ashgate Publishers, 163-177.
- BAETEN, C. (2013a, 25 november). 'Wij kweken legal wiet voor u'. Hasseltse vzw Mambo Social Club telt al 88 leden. *Het Belang van Limburg*.

- BAETEN, C. (2013b, 20 december). Politie houdt voorzitter Mambo Social Club tegen en neemt ruim kilo cannabis in beslag. *Het Belang van Limburg*.
- BARRIUSO, M. (2005). Propuesta de modelo legal para el cannabis en el estado español. *Eguzkilore, Revista del Instituto Vasco de Criminología*, 19, 151-167.
- BARRIUSO, M. (2011). *Cannabis social clubs in Spain. A normalizing alternative underway*. Series on Legislative Reform of Drug Policies, nr. 9.
- BARRIUSO, M. (2012). Ni prohibición ni mercantilización: buscando el equilibrio en la regulación legal del cannabis [Neither prohibition nor commercialisation: in search of an equilibrium in legal regulation of cannabis]. *Cannabis: usos, seguridad jurídica y políticas*. Vitoria-Gasteiz: Arateko, 167-182.
- BELGA (2007, 28 maart). Openbaar Ministerie vordert ontbinding vzw 'Trek uw Plant'. *Belga*.
- BELGA (2009, 9 januari). Trekt Uw Plant voor de rechter. *De Standaard*.
- BELGA (2010, 25 februari). Beroep Antwerpen: vrijspraak voor vzw Trekt Uw Plant. *Belga*.
- BELGA (2012, 5 mei). Trekt Uw Plant pleit voor oprichting Cannabis Social Clubs. *Belga*.
- BENNETT-SMITH, M. (2013). First cannabis cultivation club reportedly forms in Dutch city of Utrecht. *The Huffington Post*, 12 September 2013.
- BEWLEY-TAYLOR, D., BLICKMAN, T. & JELSMAN, M. (2014). *The rise and decline of cannabis prohibition. The history of cannabis in the UN drug control system and options for reform*. Amsterdam/Swansea: Global Drug Policy Observatory / Transnational Institute.
- BORGELIOEN, P.-J. (2012, 5 juni). Belgen in de rij bij wietkweker. *De Standaard*.
- DECORTE, T., POTTER, G. & BOUCHARD, M. (2011). *World wide weed. Global trends in cannabis cultivation and its control*. Londen: Ashgate Publishers.
- DECORTE, T. (2010a). Small scale domestic cannabis cultivation: An anonymous web survey among 659 cultivators in Belgium. *Contemporary Drug Problems*, 37(2), 341-370.
- DECORTE, T. (2010b). The case of small-scale cannabis cultivation. *International Journal of Drug Policy*, 21(4), 271-275.
- DE KONING, S. (2007, 26 april). Trekt Uw Plant mag blijven bestaan. *Gazet van Antwerpen*.
- DE SCHRUIVER, J. (2013, 21 december). Politie neemt 'legale' cannabis in beslag bij Mambo Social Club. *Het Laatste Nieuws*.
- FLAMENT, C. (2014a, 14 januari). Nous n'avons pas confiance, nous attendons un dialogue. *L'avenir*.
- FLAMENT, C. (2014b, 14 januari). Le Cannabis Social Club est né. *L'avenir*.
- FLAMENT, C. (2014c, 15 januari). Cannabis Social Club: pas le bienvenu. *L'avenir*.
- KILMER, B., KRUIHOF, K., PARDAL, M., CAULKINS, J.P. & RUBIN, J. (2013). *Multinational overview of cannabis production regimes*. Brussel: Rand Europe – WODC – Dutch Ministry of Security and Justice.
- LOUIS, F. (2014, 10 februari). Première assemblée générale du cannabis social club de Namur. *RTBF*.
- MUÑOZ, J. & SOTO, S. (2001). El uso terapéutico de cannabis y la creación de establecimientos para su adquisición y consume. *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 7, 49-94.
- POTTER, G. (2010). *Weed, need and greed. A study of domestic cannabis production*. Londen: Free Association Books.
- ROOM, R., FISCHER, B., HALL, W., LENTON, S. & REUTER, P. (2010). *Cannabis policy: moving beyond stalemate*. Oxford: Oxford University Press.
- SOMERS, S. (2011, 21 maart). Verboden onder 18 jaar: de wietclub. *De Morgen*.
- SPOORMAKERS, S. (2013, 7 december). Cannabis is overal. *Het Laatste Nieuws*.
- TRANSFORM (2013). *How to regulate cannabis. A practical guide*. Transform Drug Policy Foundation.

- VAN DAMME, D. (2012, 27 juli). Wietpas dwingt Trekt Uw Plant tot ledenstop in Antwerpen. *Gazet Van Antwerpen*.
- VANDENBERGH, J. (2013, 10 september). Ondanks dreiging van marihuanaboetes: Trekt Uw Plant blijft gewoon weed telen. *Het Nieuwsblad*.
- VAN MECHELEN, R. (2013, 20 december). Politie neemt teelt in beslag van 'legale' Hasseltse wietclub. *Het Nieuwsblad*.
- VERVAEKE, L. (2012, 26 juli). Ledenstop bij de cannabisclub. *De Morgen*.
- X (2006, 13 december). Legale weedplantage meteen ontmanteld. *Het Nieuwsblad*.
- X (2008, 22 april). Trekt Uw Plant plant opnieuw cannabiszaadjes. *Gazet van Antwerpen*.